

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิถีชีวิตมนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เมื่อมนุษย์เกิดความต้องการที่จะยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงเกิดประเพณีเกี่ยวกับชีวิตขึ้น เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน และการตาย เป็นต้น โดยเฉพาะประเพณีเกี่ยวกับงานศพถือเป็นประเพณีที่แสดงออกอย่างสำคัญในชีวิต มีพิธีกรรมที่ปฏิบัติละเอียดซับซ้อนหลายขั้นตอน เสถียร โกเศศ กล่าวว่าการเกิดและการตายเป็นของคู่กัน มีความเกิดเป็นเบื้องต้นและมีความตายเป็นเบื้องปลายแห่งชีวิต^๑ เพราะฉะนั้นเกิดและตายจึงเป็นของต่อเนื่องถือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์จึงให้ความสำคัญเพราะเป็นต้นต้นและต้นปลายแห่งชีวิต ต้องประกอบพิธีกรรมตามประเพณี เพื่อประโยชน์สุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

การทำความเข้าใจความหมายของชีวิตมนุษย์ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในการศึกษาชีวิตมนุษย์เพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น หากต้องศึกษาทำความเข้าใจสภาวะที่แท้จริงของมนุษย์จากทุกแง่มุมประกอบรวมกันไป ในการทำความเข้าใจความหมายของชีวิตมนุษย์มโนทัศน์หนึ่งที่มีจะไม่กล่าวถึง ก็คือเรื่องความตาย และเมื่อกล่าวถึงเรื่องความตายผู้คนส่วนใหญ่ก็มักจะไม่นิยมนำมาพูดถึง มนุษย์ส่วนใหญ่ก็คิดว่าความตายเป็นปัญหา เป็นภาวะจนตรอก ที่ต้องยอมจำนนสถานเดียวเป็นเรื่องที่ฟังดูแล้วทำให้เกิดความรู้สึกหวั่นวิตก และเป็นเรื่องที่อยู่ตอนสุดท้ายแห่งการดำรงชีวิต เรื่องความตายจึงถูกทำให้ห่างไกลจากชีวิตของมนุษย์ โดยความเป็นจริงแล้วความตายไม่ใช่สิ่งที่มีความหมายเฉพาะตอนใกล้ตายหรือภายหลังเมื่อระบบชีวภาพของร่างกายสิ้นสุดลงเท่านั้น แต่ในฐานะที่มนุษย์เป็นสิ่งที่มียังอยู่อย่างมีความสำนึกแห่งการดำรงชีวิต และสามารถจะอนุมานถึงการสิ้นสุดของชีวิตที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ความตายจึงเป็นข้อเท็จจริงพื้นฐานของการมีอยู่ของมนุษย์และสรรพชีวิตอื่นด้วย ความตายเป็นอีกมิติหนึ่งที่สำคัญของชีวิตและไม่สามารถแยกออกจากมิติของการดำรงอยู่ เพราะเราไม่สามารถกล่าวถึงสิ่งมีชีวิตได้โดยไม่หมายถึงสิ่งที่ต้องตาย^๒

มนุษย์มีความตายเป็นเบื้องต้น เพราะชีวิตของคนเราไม่จีรังยั่งยืน มีความเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และเสื่อมสลายไป เมื่อกล่าวถึงความตาย ย่อมเป็นที่ทราบดีว่าเป็นเรื่องที่ไม่มีการปราศรัยเนื่องจากความตายเป็นเรื่องที่นำมาซึ่งความเศร้าโศกอันเกิดจากความพลัดพราก โดยที่มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายไม่ต้องการที่จะเผชิญหน้าต่อความตายนั่น พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาที่กล่าวถึงความจริงอันเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ซึ่งความจริงนั้นคือกฎแห่งเหตุผล อันได้แก่กฎอิทัปปปัจจยตา ที่ว่าด้วยความเป็นเหตุเป็นผลของสรรพสิ่งที่ว่า เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้ดับสิ่งนี้

^๑ เสถียร โกเศศ, *ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและการตาย*. (กรุงเทพฯ : แม่คำผาง, ๒๕๓๑), หน้า ๑.

^๒ พระอนุชิต ปทุมวณฺโณ (ห้วงวนรตน์), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความตายในศาสนาดั้งเดิมของเผ่าม้ง”. *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๓.

จึงดับ^๓ หมายถึงสิ่งต่างๆ ในโลกนั้นไม่อาจดำรงอยู่โดยลำพังได้ เพราะสรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนอาศัยสิ่งต่างๆ ในการดำรงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการเกิดขึ้นของสรรพสิ่งจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของสิ่งต่าง ๆ มากกว่า ๒ สิ่งขึ้นไป ซึ่งกฎนี้ได้ถือว่าเป็นกฎของธรรมชาติที่พระพุทธองค์ค้นพบและนำไปประกาศให้แก่สรรพสัตว์ได้รับรู้ในรูปแบบของกฎเกณฑ์ต่างๆ อันได้แก่ กฎแห่งปฏิจจสมุปบาท^๔

นอกจากกฎตามที่กล่าวแล้วนั้น พระพุทธองค์ยังได้อธิบายถึงกฎแห่งไตรลักษณ์อันเป็นกฎที่มุ่งอธิบายถึงอิทัปปัจจยตาในแง่ของกระบวนการแห่งความเป็นไปของสรรพสิ่ง รวมถึงในแง่ของความเป็นธรรมชาติที่สิ่งต่างๆ จะต้องเป็นไปตามลักษณะ ๓ ประการ คือ ๑) ความเป็นของไม่เที่ยง หรือไม่มีความมั่นคงถาวร ๒) ความเป็นทุกข์ เพราะไม่คงทนอยู่ได้ และ ๓) ความเป็นอนัตตา คือ ไม่อาจยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตน (แก่นสาร)^๕ ซึ่งกฎต่าง ๆ นี้ล้วนกล่าวถึงสภาพของสิ่งทั้งหลายที่จะต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติ อันเป็นกฎสากลคือสรรพสิ่งจะต้องมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปตามกระบวนการของชีวิตมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลาย พระพุทธศาสนาเห็นว่าสรรพสิ่งล้วนมีเหตุปัจจัยที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ กล่าวคือสรรพสิ่งทั้งหลายมีความเกิดขึ้นและความตายเป็นของคู่กัน ดังนั้น มนุษย์เราจึงมีการเกิดขึ้นเป็นเบื้องต้นและมีความตายเป็นที่สุด ดังปรากฏในพุทธพจน์ว่า “ร่างกายนี้แก่หง่อมแล้ว เป็นรังของโรค มีแต่จะทรุดโทรมลงไป ร่างกายที่เฒ่าเปื่อยนี้ก็จะแตกดับไป เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด”^๖

จะเห็นได้ว่า ความตายถือว่าเป็นความจริงอย่างหนึ่งที่มนุษย์จะต้องประสบ ซึ่งคำว่าความตายนั้นตรงกับภาษาบาลีว่า จุตติ (การเคลื่อน) จวนตา, เกโ (ความแตกสลาย) อนตรธาน (ความเลือนหาย) มจจุ (ความตาย) มรณ (ความตาย) สงขาราน (เกโ (ความแตกดับไปของสังขาร) ชีวิตินทรียสสุ อุปจเนโท (การขาดไปแห่งอินทรีย์) การละกิริยา (การทำกาลละ) กเพวสสุ นิเกชโป (การทอดทิ้งซากศพไว้)^๗ ซึ่งความหมายที่กล่าวมานั้นแม้จะมีความหมายที่แตกต่างกัน แต่เมื่อสรุปก็ความสิ้นไปแห่งชีวิตนั่นเอง เมื่อมีความตายเกิดขึ้นแล้วมนุษย์โดยทั่วไปจะต้องดำเนินการกับศพในลักษณะที่แตกต่างกัน การปฏิบัติต่อชีวิตภายหลังการตายหรือต่อศพของผู้เป็นญาติ ผู้มีอุปการคุณ หรือของใครก็แล้วแต่ ตามวิถีของไทยที่อิงอาศัยคติธรรมในทางศาสนา เหตุที่ว่าบรรพบุรุษไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนารูปแบบการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายจึงแฝงไว้ด้วยหลักธรรมคติธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น ชีวิตภายหลังการตาย ดูเหมือนว่าคติธรรมทางศาสนา จะมีความสำคัญแก่บุคคลผู้อยู่เบื้องหลังเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้พิธีกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อผู้ตาย ล้วนแล้วแต่มิวัตุประสงค์ทั้งสิ้น แต่แฝงอยู่ในรูปแบบปรีชาธรรมหรือคติธรรม ผู้ที่ไปร่วมพิธีในงานศพ มักจะมีข้อสงสัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติ และขั้นตอนของพิธีกรรมที่สลับซับซ้อนและแฝงไว้ด้วยคติธรรมที่ยากจะเข้าใจ ซึ่งแตกต่างจากการเกิดโดยประการทั้งปวง

การสอนเกี่ยวกับความตาย ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายว่า ในเมื่อมีความตายเป็นเบื้องหน้ารออยู่แล้ว ทำไมจะต้องไปทำความดี สู้หาความสุขอย่างเดียวไม่ดีกว่าหรือ และก็หมกมุ่นอยู่ในกามสุข

^๓ ที.ม.(ไทย),๑๖/๒๑/๓๘.

^๔ ส.นิ.อ. (ไทย), ๑๖/๑/๒.

^๕ ส.ส.(ไทย),๑๘/๑/๑; พุ.ธ.(ไทย),๒๕/๓๐/๕๑.

^๖ พุ.ธ.(ไทย),๒๕/๑๔๘/๗๘.

^๗ ที.ม. ๑๐/๒๙๕/๓๔๑.

แต่ท่านสอนให้ระลึกถึงความตายเพื่อให้เร่งชวนขวยทำความดีให้เกิดขึ้น ท่านสอนให้รู้จักค่าแห่งวันเวลา ไม่ให้ประมาท เพราะ ชรา พยาธิ และ มรณะ เปรียบเหมือนกองไฟ ย่อมม่าย้ายสัตว์โลก สัตว์โลกไม่มีกำลังที่จะต่อสู้ ไม่มีความเร็วที่จะหนี บุคคลควรทำวันคืนไม่ให้ไร้ประโยชน์ด้วยการ “เห็นแจ้ง” (วิปัสสนา) ไม่ว่าน้อยหรือมาก ชีวิตของผู้ที่ผ่านวันคืนไปเท่าใดก็เป็นอันพร่องไปเท่านั้น วันคืนสุดท้าย ย่อมคืบคลานเข้าไปใกล้บุคคลทุกอิริยาบถเพราะฉะนั้น ไม่พึงประมาทกาลเวลา^๘

พุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึงเรื่องความตาย โดยเน้นในประเด็นต่างๆ เช่น การใช้ชีวิตก่อนตาย มีชีวิตเพื่อตายแล้วเป็นสุขโดยไม่ต้องมีคนอุทิศส่วนกุศลไปให้ นำเอาความตายมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และทำที่ที่พึงปฏิบัติต่อความตายอย่างถูกต้อง^๙

ในสมัยพุทธกาลนั้น เมื่อมีความตายเกิดขึ้น ย่อมมีการจัดการงานศพได้หลายวิธี เช่น การนำศพไปทิ้งที่ป่าช้าเพื่อเป็นอาหารให้แก่สัตว์ทั้งหลาย ดังมีปรากฏในพุทธพจน์ที่ว่า “สัตว์ย่อมเกิดและตายบ่อยๆ บุคคลทั้งหลายย่อมนำซากศพไปป่าช้าบ่อยๆ”^{๑๐} และพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุเห็นซากศพที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ซึ่งตายแล้ว ๑ วัน ตาย แล้ว ๒ วัน หรือตายแล้ว ๓ วัน เป็นศพขึ้นอืด ศพเขียวคล้ำ ศพมีน้ำเหลืองเยิ้ม”^{๑๑} การนำขึ้นเชิงตะกอนเพื่อเผาให้เป็นเถ้าถ่าน กรณีนี้จะพบบ่อย เช่น กรณีของการจัดการพระบรมพระสรีระของพระพุทธองค์ หรือที่ปรากฏในเรื่องนางปฏาจาราที่เผาศพบิดามารดาและพี่ชายที่ฝนตกใหญ่ลมพัดจัดทำให้บ้านพังทับ^{๑๒} การฝังไว้ในป่าช้า ซึ่งกรณีนี้ก็ได้นำกรณีของนางวิสาขาที่ให้ทำการฝังสรีระ (ศพ) ของกุมาริกาที่ทำกาละแล้ว^{๑๓} และการนำไปลอยที่แม่น้ำคงคา ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการจัดการศพด้วยวิธีการใดๆ ก็ตาม ก็จะมีพบว่าการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในการจัดการศพอยู่เสมอ เช่น กรณีของบิดาที่ฝังศพบุตรชายแล้วให้คนไปส่งข้าวส่งน้ำประจันต์คือประเพณีที่เกี่ยวกับงานศพอย่างหนึ่ง และโดยเฉพาะการดำเนินการจัดการถวายพระเพลิงพระบรมพระสรีระของพระพุทธองค์นั้นมีการประกอบพิธีอย่างสมพระเกียรติแต่แฝงไว้ด้วยความเรียบง่าย การจัดงานศพในสมัยพุทธกาลนั้นเน้นความสะดวกและรวดเร็วเนื่องจากเห็นว่าศพของมนุษย์นั้นเป็นเหมือนท่อนไม้ที่ไร้วิญญาณ^{๑๔} ที่ไม่จำเป็นต้องมีการดำเนินการใด ๆ ให้ง่ายยาก จะเห็นได้จากการนำไปทิ้งให้เป็นอาหารของสัตว์ต่างๆ หรือกรณีที่มีการนิมนต์พระภิกษุไปร่วมงานหรือพิจารณาศพ ก็เป็นการกระทำเพื่อให้ท่านได้พิจารณาซากศพเพื่อปลงอสุภไปในตัว หรือเพื่อการปฏิบัติธรรมเท่านั้น มิได้มีนัยของการประกอบพิธีเพื่อการอื่นแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามในสมัยปัจจุบันแม้ว่าจะเป็นสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนาและยึดถือหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดก็ตาม แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีศพ

^๘ ชุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๔๕๐-๔๕๒/๔๑๖.

^๙ พระมหาวินัย ธรรมชโย (ช่วงสำโรง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความตายตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

^{๑๐} ส.ส.(บาลี), ๑๕/๖๘๐/๒๑๑.

^{๑๑} ม.อุ.(ไทย), ๑๔/๑๕๔/๑๙๙.

^{๑๒} ส.นิ. (ไทย), ๑๖/๔๓๒/๑๘๐.

^{๑๓} ชุ.ธ. (ไทย), ๒๕/๒๑๓/๙๘

^{๑๔} ม.ม. (ไทย), ๑๒/๕๐๒/๔๔๖.

แล้วถือว่าได้มีพัฒนาการด้านองค์ประกอบและขั้นตอนการจัดงานที่เพิ่มเข้ามามาก ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากค่านิยมของคนในยุคสมัยนี้ บางขั้นตอนหรือบางพิธีได้กลายมาเป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นหรือเกินที่มีปรากฏอยู่ในคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นต้น^{๑๕}

การจัดงานศพในสังคมไทย จากหลักฐานทางโบราณคดี ปราณี วงษ์เทศ กล่าวว่า ย้อนกลับไปเมื่อ ๑๐,๐๐๐ ปีที่แล้ว มนุษย์ในดินแดนที่เคยเป็นประเทศไทยในปัจจุบันได้มีความเชื่อในเรื่องวิญญาณหลังความตายแล้ว โดยพบหลักฐานการขุดค้นที่จังหวัดกาญจนบุรีว่า มีการพรมดินเทศสีแดงบนศพคนตายที่อยู่ในท่านอนราบเหยียดยาว ตั้งแต่ปลายยุคหินเก่าแล้ว นอกจากนี้ยังพบภาชนะดินเผาใส่อาหารโดยการฝังกำหนดทิศทางให้ศพหันศีรษะไปทางทิศตะวันตกอย่างมีแบบแผน แสดงถึงความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณและเมื่อมนุษย์ต้องการที่จะติดต่อสัมพันธ์กับวิญญาณก็จะด้วยการประกอบพิธีกรรมบางอย่างขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ การขุดแหล่งโบราณสถานที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี พบหลุมศพหลายแห่งมีเครื่องเซ่นที่ไม่เหมือนกัน บางศพมีเครื่องประดับและมีเครื่องใช้มากกว่าศพอื่น ๆ ของใช้เหล่านี้ทำจากช่างฝีมือชั้นสูงอีกด้วยแสดงถึงความเชื่อของคนสมัยนั้นว่า มีความเชื่อในเรื่องภูตผีวิญญาณของบรรพบุรุษว่ายังอยู่ในโลกเดียวกันกับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ยังไม่มีการแบ่งโลกนี้โลกหน้า คนเป็นกับคนตายยังสามารถติดต่อกันได้^{๑๖}

กัณทิมา เรไร ได้ทำการวิจัยพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวบ้านน้ำลาด ตำบลนา Yanglak อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า การจัดงานศพเป็นประเพณีที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิด ชีวิตความเป็นอยู่ เป็นการสูญเสียทั้งในฐานะเป็นสมาชิกในครอบครัว ชุมชน และสังคมในวงกว้าง ทุกสังคมจะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายที่ล้วนสะท้อนถึงความคิดของมนุษย์ที่มีความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์อีกด้วย พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายจึงเป็นเรื่องที่แสดงออกในรูปแบบและสัญลักษณ์ตามอิทธิพลของภูมิปัญญาความเชื่อของคนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสืบเนื่องมาจากอดีตและกำลังจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในสังคมปัจจุบัน^{๑๗}

สำหรับตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธาณินั้นถือว่าเป็นพื้นที่หนึ่งที่ประชากรทั้งหมดนับถือพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวถึงความเชื่อที่มีต่อพระพุทธศาสนาชาวตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานี มีความเชื่อที่มีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน เช่น ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตมีการเกิด การตายนั่นก็ถือว่าเป็นประเพณีที่มีการปฏิบัติตามกรอบความเชื่อของพระพุทธศาสนา ซึ่งกล่าวเฉพาะประเพณีการตายของชาวตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานีได้มีการประกอบพิธีตามคติความเชื่อตามกรอบของพระพุทธศาสนา แต่ก็เป็นประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแบบชาวบ้าน โดยเฉพาะการประกอบพิธีกรรมในการจัดงานศพของชาวตำบลทับกุง อำเภอนองแสง

^{๑๕} พระมหาคำรบ ธรรมโร (หิรัญชาติ), “มโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในพระพุทธศาสนา : การศึกษาเชิงวิเคราะห์”. *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

^{๑๖} ปราณี วงษ์เทศ, *พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย*. (กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๔), หน้า ๓ – ๕.

^{๑๗} กัณทิมา เรไร, *พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวบ้านน้ำลาด ตำบลนา Yanglak อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา*. *ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๕ – ๑๒๖.

จังหวัดอุดรธาณินั้นมีขั้นตอนการปฏิบัติต่อกันตายในประเพณีการจัดงานศพที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น ก่อนตายญาติผู้ป่วยจะนิมนต์พระไปสวดต่ออายุให้เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับกุศลเพราะมีความเชื่อว่า เมื่อจิตของผู้ที่จะตายจดจ่ออยู่กับสิ่งที่เป็นกุศลแล้วจะไปบังเกิดในภพภูมิที่ดี ถ้าจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ไม่ดีจะส่งผลให้ผู้ตายเกิดในอบายภูมิ เมื่อตายแล้วก็มีขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม เช่น การมัดตราสังข์ การแต่งตัวให้ศพ รวมถึงพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การสวดอภิธรรม การจุณศพ เป็นต้น

นอกจากกิจกรรมดังกล่าวนี้ ชาวชุมชนในเขตตำบลทับกุงได้ประสบปัญหาในการจัดงานศพ คือ การจัดงานศพในแต่ละครั้งจะมีอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการเล่นการพนัน การดื่มสุรา เป็นต้น ทำให้การจัดงานศพต้องใช้ระยะเวลาในการจัดงาน รวมถึงค่าใช้จ่ายในแต่ละครั้งมีจำนวนมาก ทำให้เป็นภาระของทางเจ้าภาพในงานศพ และทำให้การจัดงานศพในแต่ละครั้งไม่มีความมุ่งเน้นถึงวัฒนธรรมเก่าๆ คนในอดีตได้ดำเนินมา มีเพียงการจัดงานศพโดยมุ่งเน้นเพียงการเล่นการพนันเท่านั้น

ดังนั้นผู้วิจัย ได้ตระหนักถึงความสำคัญในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ที่มีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาศึกษาแนวทางการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี” เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดการจัดงานศพที่พึงประสงค์ตามแนวพระพุทธศาสนา สาเหตุ ปัญหา และอุปสรรคในการจัดงานศพ รวมถึงการเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ทั้งนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการดำเนินการวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ใดต่อการศึกษาในโอกาสต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดงานศพที่ประสงค์ตามแนวพระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาแนวทางการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ใน ๓ ด้าน คือ ด้านแนวคิดการจัดงานศพที่พึงประสงค์ตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านการเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานีและด้านเปรียบเทียบการเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๑,๕๐๐ คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ

๒) ตัวแปรตาม คือ การเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์โดยเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นประพฤติดินในกาม เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มน้ำเมา

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานี เท่านั้น

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ แนวคิดการจัดงานศพที่ประสงค์ตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ การเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานีเป็นอย่างไร

๑.๔.๓ เปรียบเทียบการเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานีเป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาแนวทางการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๕.๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการจัดงานศพที่พึงประสงค์แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการการจัดงานศพที่พึงประสงค์แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการการจัดงานศพที่พึงประสงค์แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน ความต้องการการจัดงานศพที่พึงประสงค์แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

งานศพ หมายถึง การจัดงานเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

การจัดงานศพ หมายถึง กิจกรรมที่ชาวตำบลทับกุงได้จัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย ให้สมเกียรติ สมฐานะ

ศีลธรรม หมายถึง กฎ กติกา ที่ชาวตำบลทับกุงต้องปฏิบัติในการเข้ากิจกรรมการจัดงานศพ เช่น ไม่เล่นการพนัน ไม่ก่อความวุ่นวาย เป็นต้น

จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรปฏิบัติต่อการเข้าร่วมงานศพ ทั้งต่อเจ้าภาพผู้จัดงาน และให้เกียรติแก่ผู้ตาย

งานศพที่พึงประสงค์ หมายถึง การจัดงานศพของชาวตำบลทับกุงที่ปราศจากอบายมุขทุกประเภท และตั้งอยู่ในศีล ๕ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นประพฤติดินในกาม เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มน้ำเมา

เว้นจากการฆ่าสัตว์ หมายถึง การจัดงานศพโดยไม่มีการทำร้ายสัตว์หรือฆ่าสัตว์ มีความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งชั่วร้าย ห้ามปรามเมื่อเห็นเจ้าภาพจัดงานศพหรือผู้อื่นทะเลาะวิวาท มีสติระลึกรู้ได้เสมอ มีความเมตตากรุณาและการเห็นคุณค่าชีวิตร่างกายของสิ่งมีชีวิตอื่น

เว้นจากการลักทรัพย์ หมายถึง การจัดงานศพโดยไม่มีการเอาเปรียบเจ้าภาพ ไม่มีการหยิบฉวยสิ่งของ การช่วยปกป้อง รักษาทรัพย์สินและผลประโยชน์ของเจ้าภาพจัดงานศพ

เว้นประพฤติดินในกาม หมายถึง การไม่ประพฤติล่วงละเมิดในคู่ครองของผู้อื่น มีความมั่นคงในคู่ครองของตน ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครอง ยกย่องให้เกียรติคู่ครอง และไม่แสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสม เช่น กอด เกี้ยวพาราสี คนอื่นที่ไม่ใช่คู่ครองในบ้านของเจ้าภาพจัดงานศพ

เว้นจากการพูดเท็จ หมายถึง การจัดงานศพโดยทั้งเจ้าภาพและผู้มาร่วมงานไม่มีการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง ไม่มีการพูดส่อเสียด ยุยงให้เกิดความแตกแยกกัน ไม่มีการพูดคำหยาบ หรือเหน็บแนบให้เจ็บใจ พูดด้วยความปรารถนาดีและจริงใจต่อกัน รวมถึงการพูดด้วยความเมตตา กรุณา ด้วยใจจริงแก่ผู้มาร่วมงาน มีความอดทน อดกลั้นต่อการโต้เถียงของผู้มาร่วมงาน

เว้นจากการดื่มสุรา หมายถึง เจ้าภาพจัดงานศพเป็นตัวอย่างในการไม่เสพสุราและของมึนเมา ไม่ชักชวนผู้อื่น ไม่สนับสนุนให้มีการเสพสุราหรือยาเสพติดอื่น รวมถึงมีความพยายามรณรงค์ ไม่ดื่มสุรา ของมึนเมาหรือยาเสพติด ส่งเสริมไม่ให้ดื่มสุราในงานศพงานอื่น

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

๑.๗.๑ รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑.๗.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

๑) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๑,๕๐๐ คน

๒) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๓๑๖ คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย

๑.๗.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการการเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานี มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert)

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการเสริมสร้างการจัดงานศพของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานี มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended)

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบถึงแนวคิดการจัดงานศพที่ประสงค์ตามแนวพระพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ทำให้ทราบถึงการเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานี

๑.๘.๓ ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบการเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานี

๑.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลทับกุง อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานี สามารถสรุปแผนภูมิกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ได้ ดังนี้

